

Gdy dziecko jest ofiarą. Reakcja organów ścigania na przemoc w rodzinie

Aleksandra Malinowska-Bizon

Prokuratura Rejonowa w Kartuzach

Przemoc w rodzinie – jeśli wypełnia znamiona przestępstwa – wymaga natychmiastowej reakcji, w tym podjęcia środków zmierzających do odizolowania sprawcy przestępstwa od pokrzywdzonych, szczególnie gdy są nimi dzieci. Obecny stan prawny umożliwia izolację sprawcy na gruncie zarówno prawa cywilnego i ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jak i prawa administracyjnego, czyli ustawy o policji, ale także na podstawie Kodeksu postępowania karnego. W artykule zostaną w skrócie przedstawione przesłanki i okoliczności stosowania wszystkich wskazanych wyżej procedur. Wykorzystanie choćby jednej z opisanych instytucji zabezpieczy dobro i bezpieczeństwo ofiar przemocy w rodzinie w należyty sposób.

SŁOWA KLUCZOWE:

PRZEMOC W RODZINIE, DZIECKO, IZOLACJA SPRAWCY

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem szczególnie groźnym. Zachodzi w zamkniętej, hermetycznej grupie, broniącej dostępu do swych tajemnic. Zatem każda forma lub próba sygnalizacji występowania w konkretnej rodzinie jakiegokolwiek formy przemocy powinna być przez instytucje państwowe oraz organy ścigania traktowana ze szczególną uwagą. Zwłaszcza gdy zaistniało podejrzenie, że ofiarą przemocy jest dziecko, osoba uzależniona pod każdym względem od sprawcy i nieposiadająca – z uwagi na swój wiek i brak zdolności do czynności prawnych – możliwości reprezentowania swych praw w życiu publicznym i społecznym, a sprawcą lub biernym obserwatorem przemocy rodzic lub opiekun, który z uwagi na władzę rodzicielską (art. 92 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

[krio; Dz.U. 2020 poz. 1359 t.j.]) lub pieczę (art. 94 § 3 krio) takie uprawnienia do reprezentowania dziecka przed organami lub instytucjami państwowymi i społecznymi posiada, bez zamiaru ich wykonywania.

Przemoc wobec dzieci, szczególnie tych najmłodszych – do 3 r.ż., niemających regularnego kontaktu z żadną instytucją – najczęściej pozostaje tajemnicą. Dzieci starsze nie mówią o doznanej przemocy z różnych powodów. Po pierwsze dlatego, że się boją. Boją się nie tylko krzywdzącego rodzica, ale również tego, co może się stać po ujawnieniu przemocy. Po drugie, dziecko się wstydzi swojej rodziny i dlatego milczy. Po trzecie, nie mówi, bo nie ma komu, nie ma osoby, której by zaufało.

W 2020 r. w ramach realizacji procedury „Niebieskiej Karty” policjanci zdiagnozowali jako ofiary krzywdzenia 11 787 dzieci, co niewątpliwie stanowi wierzchołek góry lodowej ciemnej liczby aktów przemocy wobec małych dzieci (Policja, 2021).

Rozważając kwestię przestępnych zachowań sprawców przemocy w rodzinie oraz konieczności ich alienacji i penalizacji, należy podkreślić, że wstąpienie w ostateczności organów ścigania w ochronę prawną małego dziecka przed krzywdzeniem świadczy, niestety, o nieskutecznym działaniu systemu ochrony dziecka przed krzywdzeniem i jest porażką instytucji pomocowych zarówno państwowych i samorządowych, jak i sądu rodzinnego i opiekuńczego.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie obecnego stanu prawnego w przedmiocie ochrony ofiar przemocy przed dalszym krzywdzeniem, jego gruntowna analiza i próba odpowiedzi na pytanie, czy ostatnie nowelizacje Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (uop; Dz.U. z 2021 r. poz. 1882 t.j.) oraz Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (uppr; Dz.U. 2020.2018 t.j. z późn. zm.) dają zarówno samym pokrzywdzonym, jak i organom ścigania – policji i prokuraturze – możliwość niezwłocznej izolacji sprawców przemocy domowej, bez względu na wszczęcie, przebieg i finał postępowania karnego.

ZAWIADOMIENIE

Zgodnie z art. 304 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (kpk; Dz.U. z 2021 r. poz. 534, 1023, 2447) każdy, kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomienia o tym organów ścigania. Przy czym instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstw, mają obowiązek niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora i policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub

wydania przez ten organ stosowanych zarządzeń, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Warto wspomnieć o jeszcze jednym, niezwykle ważnym przepisie, tj. art. 240 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (kk; Dz.U. z 2021 r. poz. 2345, 2447). Artykuł ten *de facto* czyni obowiązkiem każdego obywatela mającego wiarygodną wiadomość o przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu m.in. zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia dziecka, seksualnym wykorzystaniu niepełnoletniości lub bezradności lub seksualnym wykorzystywaniu dziecka niezwłoczne zawiadomienie o tym przestępstwie organu ścigania pod groźbą kary pozbawienia wolności do lat trzech.

Ustawodawca, kładąc szczególny nacisk na negatywną skalę zjawiska przemocy w rodzinie oraz jego skutków prawych, społecznych i ekonomicznych oraz uznając, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej (tekst preambuły), w art. 12 uppr dodatkowo (oprócz cytowanych wcześniej przepisów proceduralnych i karnych) nałożył na osoby, które w związku z wykonywaniem swych obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, obowiązek zawiadomienia policji i prokuratury. Przepis ten i wynikający z niego obowiązek ma znacznie szerszy zakres niż art. 240 kk i dotyczy wszystkich przestępstw z użyciem przemocy, o których powzięty podejrzenie osoby w związku z wykonywanymi obowiązkami służbowymi lub zawodowymi. Brak złożenia takiego zawiadomienia może rodzić skutki karne w postaci odpowiedzialności z art. 231 § 1 kk (niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariusza publicznego). Ponadto art. 12 ust. 2 uppr wskazał też na taki obowiązek moralny i obywatelski (używając terminu *powinny*) osób będących świadkami przemocy w rodzinie.

PRZEBIEG POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Postępowanie przygotowawcze organy ścigania wszczynają z urzędu, jeśli podejrzenie popełnienia przestępstwa powezmą w toku wykonywanych czynności lub na skutek złożonego zawiadomienia (art. 9 kpk). Cele postępowania przygotowawczego zostały wskazane w art. 2 kpk i obejmują one m.in. wykrycie i pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa, trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym, ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa, przez co będzie możliwe nie tylko zwalczanie przestępstw, ale im zapobieganie, umacnianie poszanowanie prawa i zasad współżycia społecznego, jak

również uwzględnianie w toku postępowania karnego prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności.

Przenosząc powyższe cele i zasady na grunt walki z przemocą w rodzinie, ściganie każdego jej przypadku wypełniającego w swych czynnościach sprawczych znamiona jakiegokolwiek przestępstwa, nie tylko wyczerpuje potrzebę sprawiedliwego osądzenia nagannych zachowań wobec osób bezbronnych – najczęściej kobiet, dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych, ale i kształtuje świadomość prawną społeczeństwa co do braku akceptacji dla tego typu zachowań i potrzeby ich korygowania.

Kierując się powyższymi potrzebami – na podstawie art. 10 ust. 1 Ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz.U. 2011 Nr 270 poz.1599 t.j. z późn. zm.) oraz art. 8a uppr Prokurator Generalny Andrzej Seremet kilkakrotnie kierował do podległych mu prokuratorów wytyczne (ostatnie: Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22 lutego 2016 r PG VII G 021.6.2016) mające moc wiążącą dla wszystkich organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych, a dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nie opisując szczegółowo całości zaleceń, warto tylko zwrócić uwagę na zaakcentowaną w tych wytycznych konieczność prowadzenia (lub nadzorowania) postępowań karnych dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie przez prokuratorów o odpowiednim doświadczeniu zawodowym. Wskazano również obowiązek przekazania pokrzywdzonemu przy sporządzaniu protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przy pierwszym przesłuchaniu wszystkich szczegółowych informacji i pouczeń dotyczących jego uprawnień wynikających nie tylko z kpk, ale również z uppr, w tym dotyczących form pomocy wskazanych w jej art. 3 ust. 1¹. Ponadto przesłuchanie pokrzywdzonego przestępstwem związanym z przemocą w rodzinie powinno być bardzo szczegółowe, w miarę możliwości przeprowadzone tylko raz, a czynność taką w sprawach o najpoważniejszym charakterze powinien przeprowadzić prokurator. W razie stwierdzenia przez prokuratora w postępowaniu karnym dotyczącym przestępstw związanych z przemocą w rodzinie poważnego uchybienia w działaniu instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej działającej w tej sferze, w każdym przypadku prokurator podejmuje działania sygnalizacyjne z art. 19 kpk, tj. powiadamia o uchybieniu organ powołany do nadzoru, a w razie potrzeby też

---

1 Mowa o bezpłatnej pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, interwencji kryzysowej i wsparcia, ochrony przed dalszym krzywdzeniem, zapewnienia bezpiecznego schronienia, badania lekarskiego, zapewnienia pomocy w uzyskaniu mieszkania

organ kontroli, żądając nadeśnięcia w określonym terminie wyjaśnień oraz wskazania czynności podjętych w celu zapobieżenia takim uchybieniom w przyszłości.

Szczególny nacisk położono na bezpieczeństwo dzieci. W przypadku ustalenia w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego istnienia bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, zgodnie z wytycznymi Prokuratora Generalnego, prokurator winien niezwłocznie poinformować właściwego pracownika socjalnego w celu uruchomienia procedury określonej w art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tj. procedury odebrania dziecka z rodziny i umieszczenia go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo wychowawczej.

Dziecko, jak już wspomniano, należy do najbardziej bezbronnych ofiar przemocy w rodzinie, gdyż z uwagi na swój status nie może reprezentować swych praw w żadnej z procedur (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, 2016). W postępowaniu karnym do wyjątków należą więc sytuacje, o których informują media i w których małoletni sam dzwoni na numer alarmowy lub stawia się w najbliższym komisariacie policji i prosi o pomoc. To na dorosłych – nie tylko rodzicach i opiekunach, ale i przedstawicielach placówek edukacyjnych, zdrowotnych i socjalnych – ciąży szczególnie obowiązek zwrócenia uwagi na sytuację małoletniego w rodzinie.

Podkreślenia wymaga, że nie każdy akt przemocy zdefiniowany w art. 2 ust. 2 uppr wyczerpuje znamiona przestępstwa. Zgodnie bowiem z definicją przemoc w rodzinie jest to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 kk², w szczególności narażające je na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność (w tym seksualną), powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Przykładowo pojedyncze akty przemocy werbalnej, takie jak wyśmiewanie, zawstydzanie, wyszydzanie, upokarzanie, krytykowanie, okazywanie braku szacunku, wyczerpują definicję przemocy w rodzinie, nie będąc jednak przestępstwem w rozumieniu kk. Podobnie zaniedbania rodziców wobec dziecka występujące często w rodzinach dysfunkcyjnych i alkoholowych, a polegające na niezaspokajaniu potrzeb niezbędnych dla jego prawidłowego wzrostu i rozwoju fizycznego oraz psychicznego, poczucia bezpieczeństwa, miłości rodzicielskiej, odpowiedniego żywienia, odpowiedniej opieki oraz ochrony zdrowia

---

2 Osoba najbliższa wg definicji kk to małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu

i edukacji. Takie zachowania winny być przedmiotem monitoringu ze strony placówek socjalnych. Powtarzające się i ciągle w Polsce obecne (Siejak, 2016), a wynikające z tradycji surowe metody wychowawcze, będące próbą kształtowania pożądanych cech charakteru u dziecka czy pojedyncze, incydentalne kary cielesne (tzw. przemoc chłodna, wychowawcza; Mellibruda, 2005) winny się znaleźć w sferze zainteresowania sądu rodzinnego. Warto też pamiętać, że dzieci wzrastające wśród przemocy w domu są często zapominanymi jej ofiarami. Doznają bowiem przemocy nie tylko, gdy są bezpośrednio maltretowane lub zaniedbywane przez rodziców czy opiekunów. Cierpią i są krzywdzone także wtedy, gdy są świadkami przemocy dorosłych. Przemocą psychiczną są również coraz częściej występujące w czasie walki okołorozwodowej tzw. alienacja rodzicielska i porwania rodzicielskie (Pomarańska-Bielecka, 2021). Jednym słowem, wszystkie działania i zaniechania, które zakłócają optymalny rozwój dziecka, stanowią jego krzywdzenie.

Każde więc uszkodzenie ciała, samookaleczenie, wszystkie niepokojące zachowanie, dłuższe nieobecności i inne oznaki wzbudzające podejrzenie doznawania przez dziecko krzywdy powinny być podstawą podjęcia choćby próby porozmawiania z dzieckiem i zdiagnozowania sytuacji.

Na gruncie prawa karnego przemoc w rodzinie może wyczerpywać znamiona różnych przestępstw – od tych przeciwko życiu i zdrowiu (uszkodzenia ciała od lekkich przez średnie po ciężkie, zabójstwa, dzieciobójstwa, nieumyślnego spowodowania śmierci, narażenia na niebezpieczeństwo, nieudzielenia pomocy) przez przestępstwa przeciwko wolności (groźby, pozbawienie wolności), przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (zgwałcenie, wykorzystanie seksualne, wykorzystanie stanu niepoczytalności lub bezbronności, nadużycie zależności, prezentowanie treści pornograficznych, kazirodztwo, zmuszanie do prostytucji) po przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (fizyczne i psychiczne znęcanie się, uchylanie się od alimentów, rozpijanie, porzucenie), ale również przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego jak znieważanie czy naruszenie nietykalności cielesnej.

Jak już wskazano, zawiadomienie o przestępstwie może złożyć każdy. W przypadku przemocy w rodzinie najczęściej składają je pokrzywdzeni, rodzina pokrzywdzonych, sąsiedzi, przedstawiciele placówek opiekuńczych i wychowawczych (żłobków, przedszkoli, świetlic) oraz edukacyjnych (nauczyciele, psychologzy i pedagodzy szkolni), pracownicy placówek medycznych (szpitali, rejonowych ośrodków zdrowia, lekarze pierwszego kontaktu) i placówek pomocy społecznej, członkowie zespołów interdyscyplinarnych, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, jak również organizacje pozarządowych niosących pomoc ofiarom przemocy. Treść samego zawiadomienia nie musi być obszerna i szczegółowa, ale musi zawierać

dane osobowe osoby (instytucji) składającej pismo, opis zdarzenia lub przestępstwa, o którym się zawiadamia, czasu i miejsca jego popełnienia, jak również wskazanie danych osobowych pokrzywdzonych. Takie zawiadomienie można przesać pocztą na adres najbliższej jednostki policji lub prokuratury, ale też faksem czy e-mailem. W trybie pilnym, gdy potrzebna jest niezwłoczna interwencja organów ścigania, takie zawiadomienie składa się ustnie, dzwoniąc pod numer alarmowy.

Wyjaśnienia wymaga związaną osobą składającą zawiadomienie tajemnicą służbową lub zawodową³. Gdy lekarz, psycholog, kurator sądowy czy pracownik socjalny w związku z pełnieniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych dowiedział się o popełnieniu na szkodę dziecka przestępstwa, w tym przestępstwa związanego z przemocą w rodzinie, ma obowiązek złożyć zawiadomienie (zgodnie ze wspomnianym art. 12 uppr), ale nie musi w jego treści wskazywać faktów objętych tajemnicą. Tajemnica zawodowa i służbowa, a więc obowiązek dyskrecji wynikający z ustawy, nie jest objęta ochroną bezwzględna. Niejednokrotnie musi dać prymat wartościom wyżej pozycjonowanym przez ustawodawcę (Mrozowski, 2019), o czym przypomina art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., zgodnie z którym

ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn zm.)

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 277/16) jedyną przesłanką, jaką sąd/prokurator powinien brać pod uwagę, badając kwestię zwolnienia psychologa, pracownika socjalnego czy funkcjonariusza publicznego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej lub służbowej, jest dobro wymiaru sprawiedliwości. Nie może zaś być wątpliwości, że w pojęciu dobra wymiaru sprawiedliwości, rozważanym z perspektywy

---

3 Takie zobowiązania do zachowania tajemnicy informacji związanych z wykonywanymi czynnościami służbowymi wynikają m.in. z następujących przepisów w stosunku do członków zespołu interdyscyplinarnego – art. 9c ust. 2 uppw, do lekarza – art. 440 Ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza denty (Dz.U. 2021 poz. 790 t.j.), do psychologa – art. 14 ust. 1 Ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz.U. 2019 poz. 1026) oraz art. 52 ust. 1 Ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. 2020 poz. 685), do kuratora sądowego – art. 6 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych, (Dz.U. 2020 poz. 167) i, do pracownika socjalnego – art. 119 ust. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r o pomocy społecznej (Dz.U. 2021 poz. 2268 t.j.).

art. 180 § 1 kpk, mieści się trafność orzekania w przedmiocie odpowiedzialności karnej (art. 2 § 1 pkt 1 i 2 kpk). Wynika z tego konieczność uwzględniania w podstawie dowodowej owego orzekania wszystkich istotnych okoliczności, które mogą wpływać na rozstrzygnięcie w przedmiocie procesu karnego, a więc co do zarówno sprawstwa i winy, jak i ewentualnego zastosowania wobec sprawcy odpowiedniej reakcji karnej. Większe ograniczenie dotyczy tylko lekarza, gdyż tajemnica lekarska należy do zamkniętego kręgu tajemnic art. 180 § 2 kpk i osoba jej podlegająca może być przesłuchiwana co do faktów nią objętych tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, i nadto wówczas, gdy okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu (np. dokumentów medycznych).

Z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej lub służbowej w trakcie trwania postępowania przygotowawczego zwolnić powinien prokurator lub sąd (art. 179 i 180 kpk) i dopiero po takim zwolnieniu osoba zawiadamiająca zostanie szczegółowo przesłuchana w charakterze świadka na okoliczności, o których powzięła wiedzę.

Aby ocenić, czy opisane zdarzenie wyczerpuje znamiona przestępstwa, organy ścigania powinny zebrać materiał dowodowy, który potwierdzi lub wykluczy zaistnienie przestępstwa. W przypadku przestępstwa przemocy w rodzinie źródłami dowodowymi są najczęściej pokrzywdzeni, świadkowie bezpośredni (naoczni) lub pośredni (znający okoliczności sprawy z drugiej ręki), dokumentacja medyczna, dokumentacja działań instytucji pomocowych i wydruki interwencji policyjnych.

Jeśli w toku postępowania ustalono, że w rodzinie wszczęto procedurę „Niebieskiej Karty”, należy do akt postępowania załączyć dokumenty z podjętych w jej toku działań. W razie potrzeby procedurę tę może także zainicjować prokurator. W sytuacji powzięcia informacji dotyczących obrażeń ciała pokrzywdzonego w każdym przypadku należy wystąpić o dokumentację medyczną pokrzywdzonego, jeśli to możliwe dokonać oględzin jego ciała i uzyskać opinię biegłego lekarza w tym zakresie.

W pierwszej jednak kolejności przesłuchuje się w charakterze świadka dorosłego pokrzywdzonego. W przypadku przemocy w rodzinie jest to dla pokrzywdzonego czynność wyjątkowo trudna z uwagi na to, że opisywać on będzie nierzadko akty przemocy zarówno fizycznej, jak i psychicznej, której padł ofiarą, a której sprawca jest często osobą najbliższą, z którą jest związany bądź to uczuciowo, bądź węzłem małżeństwa lub od której jest uzależniony ekonomicznie. Przed przystąpieniem do przeprowadzenia czynności procesowej z udziałem pokrzywdzonego należy poinformować go o możliwości obecności w jej toku osoby przez niego wskazanej. Obecność takiej osoby, np. psychologa, ma za zadanie zmniejszenie dyskomfortu i skutków wtórnej wiktymizacji. Nierzadko jednak osoba pokrzywdzona – żona,

konkubina, rodzice – korzysta z przysługującego jej w art. 182 kpk prawa do odmowy składania zeznań i nie chce prowadzenia postępowania karnego przeciwko sprawcy. Powody są różne: strach przed sprawcą, nadzieja na jego poprawę lub przejście rodziny przemocowej w kolejną fazę cyklu przemocowego (po fazie wybuchu agresji następuje faza miesiąca miodowego). Należy wówczas podkreślić, że większość wymienionych wyżej przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu, wolności seksualnej oraz rodzinie i opiece jest ścigana z urzędu, zatem organy ścigania powinny mimo stanowiska pokrzywdzonego dążyć do pełnego wyjaśnienia okoliczności sprawy i podjąć starania o zabezpieczenie materiału dowodowego na podstawie innych dowodów niż zeznania pokrzywdzonego. Ponadto w takiej sytuacji trzeba pamiętać o małoletnich pokrzywdzonych w rodzinie, wobec których decyzja dorosłego opiekuna/rodzica również odnosi skutki prawne, czyniąc ich „niewidzialnymi” pokrzywdzonymi. Na podstawie art. 572 Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (kpc; Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 t.j.) prokurator powinien wówczas rozważyć poinformowanie sądu rodzinnego o ujawnionych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu rodziny.

W sprawach o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego lub w okolicznościach, które mogą świadczyć o demoralizacji lub gorszącym wpływie na niego, prokurator powinien podjąć działania przewidziane w art 23 kpk, zawiadamiając sąd rodzinny w celu rozważenia środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w krio.

Prokurator ma również uprawnienia wynikające z art. 7 kpc, tj. możliwość wstąpienia do toczącego się już w sądzie rodzinnym postępowania o ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich. Prokurator może uczestniczyć na prawach strony lub uczestnika w każdym postępowaniu prowadzonym przez sądy, chyba że ustawy stanowią inaczej (art. 5 Ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze [Dz.U. 2020 poz. 875])⁴. Zgodnie z § 360 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2021.976 t.j.) zgłoszenie udziału prokuratora w postępowaniu sądowym jest wskazane zwłaszcza w sprawach dotyczących ochrony rodziny. W tym miejscu warto zasygnalizować potrzebę zmiany tego przepisu i *de lege ferenda* sformułować zapis zobowiązujący prokuratora do udziału w postępowaniu sądowym w sprawach dotyczących ochrony lub bezpieczeństwa dzieci, gdyż szeroko pojęte dobro rodziny

---

4 Do wyjątków należą m.in. postępowania o rozwód.

rozumiane jako jej trwanie nie jest tożsamy z dobrem dziecka definiowanym w piśmiennictwie i orzecznictwie⁵.

Jeżeli istnieje taka konieczność i pokrzywdzony wyraża obawę przed sprawcą, prokurator – po uprzednim uzyskaniu zgody pokrzywdzonego lub świadka – powinien wystąpić do właściwego komendanta Policji o udzielenie odpowiednich do zaistniałej sytuacji środków ochrony i pomocy, o których mowa w Ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. z 2015 r. poz. 221), lub o zarządzenie dalszego stosowania środków ochrony i pomocy.

W przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni, a sprawcą rodzic, rodzeństwo lub przedstawiciel ustawowy dziecka, w związku z czym istnieje konflikt interesów pomiędzy dobrem dziecka a uprawnieniami rodzica i opiekuna wynikającymi z krio, konieczne jest niezwłoczne wystąpienie do sądu rodzinnego o ustanowienie dla małoletniego kuratora procesowego, który będzie reprezentował jego prawa w procesie karnym (art. 99 krio w zw. z art. 51 § 2 kpk). Warto podkreślić, że kurator procesowy jest jedynym podmiotem, który w imieniu małoletniego pokrzywdzonego może złożyć wniosek o ściganie w przypadku zaistnienia przestępstw ściganych na wniosek, a do takich należą groźby (art. 190 § 1 kk), znieważenie (art. 216 § 1 kk) czy naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 § 1 kk).

Gdy pewnych okoliczności zdarzenia, którego bezpośrednim świadkiem/pokrzywdzonym był małoletni, nie da się w inny sposób ustalić dowodami ze świadków lub dokumentów, a zeznania małoletniego mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, na podstawie art. 185a i 185b kpk, prokurator składa wniosek do sądu o przesłuchanie małoletniego przez sąd w tzw. niebieskim pokoju, w obecności psychologa. Warto podkreślić, że zgodnie z stanowiskami przedstawionymi w licznych publikacjach dotyczących przesłuchania małoletniego czynność ta powinna zostać przeprowadzona po zgromadzeniu możliwie najobszerniejszego materiału dowodowego i konstatacji – po jego analizie że przesłuchanie małoletniego jest rzeczywiście niezbędne, a zebrane dotychczas dowody wskazują na istnienie okoliczności, które tylko bezpośrednie przesłuchanie małoletniego może wyjaśnić (Federowicz, 2020).

---

5 Pojęcie dobra dziecka, którym posługuje się krio, nie ma definicji ustawowej, w związku z czym należy posługiwać się dorobkiem piśmiennictwa, zgodnie z którym dobro dziecka oznacza kompleks wartości o charakterze materialnym i niematerialnym niezbędnym do zapewnienia prawidłowego rozwoju fizycznego i duchowego dziecka oraz należytego przygotowania go do pracy odpowiednio do jego uzdolnień, przy czym wartości te są zdeterminowane przez wiele różnych czynników, których struktura zależy od treści stosownej normy prawnej i konkretnej, aktualnie istniejącej sytuacji dziecka, zakładając zbieżność tak pojętego dobra dziecka z interesem społecznym (Stojanowska, 1994)

Jeżeli zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje tę osobę w charakterze podejrzanego (art. 313 kpk).

W tym miejscu warto omówić dwie zupełnie odrębne okoliczności przedstawienia zarzutów podejrzanemu, czyli przejścia postępowania przygotowawczego z fazy *in rem* do fazy *in personam*.

W pierwszym przypadku mamy do czynienia z przedstawieniem zarzutów postanowieniem, po wszczęciu i przeprowadzeniu dochodzenia lub śledztwa i po zgromadzeniu – na podstawie złożonego zawiadomienia – materiału dowodowego. Trwa to zazwyczaj kilka tygodni lub miesięcy i poprzedzone jest wieloma przesłuchaniami i zwolnieniami z tajemnicy, uzyskaniem opinii biegłych czy też zapoznaniem się z aktami sądowymi, nagraniami i dokumentami. Taki sposób prowadzenia postępowań dotyczących przemocy w rodzinie występuje w sytuacji, gdy nie zachodzi podejrzenie bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia pokrzywdzonych.

Drugi przypadek to zaistnienie sytuacji nagłej, groźnej, o wysokim stopniu niebezpieczeństwa dla zdrowia i życia oraz dużym nasileniu agresji: interwencja policji w miejscu zamieszkania rodziny świadcząca o wysokim nasileniu przemocy ze strony sprawcy, zawiadomienie szpitalnego oddziału ratunkowego o przyjęciu pacjenta z uszkodzeniami ciała świadczącymi o działaniu osób trzecich lub zgłoszenie pokrzywdzonego bezpośrednio po akcie agresji i bojącego się wrócić do domu. W takich niecierpiących zwłoki wypadkach czynności dochodzeniowo śledcze są podejmowane w trybie art. 308 kpk. Policja powinna niezwłocznie, w ciągu pięciu dni, jeszcze przed wszczęciem dochodzenia lub śledztwa podjąć czynności, które w pierwszym trybie podejmuje dopiero po wszczęciu postępowania i które wówczas wymagają wydania postanowień: zatrzymuje potencjalnego sprawcę, zabezpiecza ślady i dowody przed zniszczeniem, przeszukuje pomieszczenia i osoby podejrzewane, dokonuje oględzin miejsca, ciała i przedmiotów z udziałem biegłego, uzyskuje opinię wstępną dotyczącą obrażeń ciała. Tak zgromadzony materiał dowodowy powinien stanowić podstawę przedstawienia sprawcy zarzutów do protokołu i przesłuchania go w charakterze podejrzanego.

Immanentną cechą przestępstw związanych z przemocą w rodzinie jest to, że do ich ujawnienia nierzadko dochodzi wskutek interweniującej na miejscu zdarzenia policji (Kudrelek, 2009). Sprawca przemocy zostaje zatrzymany, a czynności podjęte w trakcie interwencji i stanowisko pokrzywdzonego stanowią impuls do wszczęcia postępowania przygotowawczego. Definicja interwencji została opisana szczegółowo w art. 15 ust. 7c uop. Wynika z niej, że interwencja oznacza włączenie

się policjanta lub policjantów w tok zdarzenia mogącego naruszać normy prawne i podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia oraz przedsięwzięć ukierunkowanych na przywrócenie naruszonego porządku. Dziesiątego listopada 1998 r. Komendant Główny Policji wydał zarządzenie nr 25 w sprawie sposobu przeprowadzania interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieska Karta” (Dz. Urz. KGP z 1999 r. Nr 7 poz. 37), którego celem miała być skuteczna reakcja na przemoc w rodzinie, rejestracja śladów i wydarzeń na miejscu zdarzenia oraz podjętych przez policjantów czynności, udzielenie ofierze informacji o przysługujących jej prawach i organizacjach niosących pomoc oraz motywowanie ofiar przemocy w rodzinie do żądania ochrony swoich praw i szukania pomocy. Zarządzenie to było wielokrotnie modyfikowane i dostosowywane do postępujących zmian prawnych – obecnie obowiązują Wytoczne nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2020 r w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (Dz. Urz. KGP z dnia 16 grudnia 2020 poz. 63). Jeśli z podjętych przez funkcjonariuszy ustaleń wynika, że sprawca przemocy w rodzinie naruszył normy prawne (nie tylko prawo karne), jego pozostawienie w miejscu jego zamieszkania zagrazi bezpieczeństwu bliskich, a jego zatrzymanie choć na krótki czas przywróci naruszony porządek, powinni podjąć kroki w kierunku realizacji czynności zatrzymania. Warto wskazać, że podstawy prawne zatrzymania mogą być różnorakie i wynikające z różnych aktów prawnych.

W 2020 r. dokonano zatrzymań 17 954 osób, co do których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, przy liczbie 73 228 ogółu osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie. Wynika z tego, że co czwarta (24%) osoba podejrzewana o przemoc w rodzinie zostaje zatrzymana. Do tych danych należy dodać również liczbę osób zatrzymanych i doprowadzonych po interwencji w celu wytrzeźwienia. Na podstawie informacji dotyczącej realizacji przez policję procedury „Niebieskiej Karty” za rok 2020 można stwierdzić, że blisko połowa (45,50%) sprawców przemocy w rodzinie zostało od pokrzywdzonych odizolowanych (Policja, 2021).

ZATRZYMANIE SPRAWCY PRZEMOCY W RODZINIE

Zatrzymania dzielimy na procesowe i pozaprocessowe.

Zatrzymanie procesowe to zatrzymanie przeprowadzone na podstawie art. 244 § 1, art. 244 § 1a i art. 247 § 1 kpk. Podstawową funkcją procesową, jaką ma

spełniać zatrzymanie jest zapewnienie prawidłowego toku procesu karnego oraz umożliwienie zastosowania środka zapobiegawczego lub przymusowe doprowadzenie do organu procesowego. Zatrzymanie w tym kontekście jest zatem środkiem etapowym i przejściowym przed faktycznym pozbawieniem lub ograniczeniem wolności (Zdybel 2003). W sprawach związanych z przemocą w rodzinie szczególny akcent położony jest na pozaprosesowe funkcje zatrzymania, z których najważniejsza jest funkcja ochronna objawiająca się przerwaniem aktu przemocy i zapewnieniem ofierze bezpośredniego choć chwilowego bezpieczeństwa.

Zgodnie z art. 244 § 1 kpk policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby, zatarcia śladów przestępstwa, nie można ustalić jej tożsamości bądź istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym. Użyte w tym przepisie pojęcie osoby podejrzanego nie jest jednoznaczne z pojęciem podejrzanego, wobec którego wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a należy je definiować szerzej, jako synonim *potencjalnego sprawcy* (Tęcza-Paciorek, 2011), wobec którego istnieje uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa. W przypadku przestępstw związanych z przemocą w rodzinie do zatrzymania na tej podstawie dochodzi rzadko, bowiem tożsamość sprawcy jest domownikom znana, nie zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się podejrzanego, gdyż agresor nawet gdy chwilowo oddał się przed przyjazdem policji, to zazwyczaj po paru godzinach wraca do swojego miejsca zamieszkania, a zacieranie śladów, które w przypadku przemocy są obrażeniami ciała pokrzywdzonego lub śladami pamięciowymi z doświadczanych aktów agresji psychicznej, trudno uznać za możliwe.

Ustawodawca zatem nowelą kpk z dnia 10 czerwca 2010 r. (art. 1 pkt 1), w celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie zmodyfikował brzmienie art 244 kpk poprzez dodanie § 1a i 1b. Paragraf 1a przyznał policji uprawnienie zatrzymania osoby podejrzanego, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy pełnieniem takiego przestępstwa grozi. Wskazany przepis ogranicza krąg osób potencjalnie zatrzymanych tylko do osób wspólnie zamieszkujących z pokrzywdzonymi, a warunkiem *sine qua non* jest użycie przemocy przez sprawcę i groźba lub obawa jej ponownego użycia. Należy wskazać, że ten przepis *stricto* dotyczy wszelkich sytuacji nagłych wezwań policyjnych do interwencji w miejscu zamieszkania, gdzie sprawca wszczął kolejną bezzasadną

awanturę i domownicy obawiają się, również na podstawie swoich wcześniejszych doświadczeń, eskalacji jego agresji.

Z kolei § 1b art. 244 kpk obliguje policję do zatrzymania osoby sprawcy, jeśli przemoc wskazanej wyżej dopuszcza się przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu. Innymi słowy, użycie przez sprawcę przemoc narzędzi typu nóż kastet, pałka teleskopowa, maczeta, kij bejsbolowy, miotacz gazu lub urządzenie elektryczne (paralizator, taser; Filar, 2010) jest bezwarunkową i niepodlegającą ocenie funkcjonariuszy interweniujących podstawą do zatrzymania osoby podejrzanej o przemoc w rodzinie. Należy stąd wysnuć wniosek, że samo użycie (trzymanie w ręku) takiego niebezpiecznego przedmiotu zdaniem ustawodawcy powinno świadczyć o groźbie uszkodzenia ciała lub życia przy jej udziale.

Ostatnim rodzajem zatrzymania procesowego jest zatrzymanie prokuratorskie uregulowane w art. 247 § 1 kpk, z którego wynika, że prokurator może zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej albo podejrzanego, jeśli zachodzi uzasadniona obawa, że osoba taka nie stawi się na wezwanie w celu przeprowadzenia z jej udziałem czynności procesowych (przedstawienia zarzutów, uzupełnienia zarzutów i przesłuchania w charakterze podejrzanego czy też poddania się badaniom przez biegłego) lub w inny bezprawny sposób może utrudniać postępowanie. Funkcją tego zatrzymania jest więc doprowadzenie podejrzanego do organu procesowego. Zazwyczaj to zatrzymanie stosuje się w przypadku wielokrotnego niestawiennictwa podejrzanego na wyznaczane mu terminy przesłuchania lub wykonania z jego udziałem innych czynności, kiedy w dostateczny sposób nie uzasadniał on swej nieobecności. Prokurator może również – na podstawie art. 244 § 2 kpk – zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie podejrzanego, gdy zaistnieje potrzeba niezwłocznego zastosowania środków zapobiegawczych, o czym za chwilę.

Czas zatrzymania jako czynności procesowej został art. 248 kpk ograniczony do 48 godz., w ciągu których powinny zostać przeprowadzone czynności będące przesłankami zatrzymania podejrzanego, w tym zastosowane środki zapobiegawcze będące w dyspozycji prokuratora, lub powinna zostać podjęta decyzja o przekazaniu zatrzymanego podejrzanego do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Zatrzymanego należy zwolnić, jeśli takie polecenie wydał sąd lub prokurator bądź jeśli w ciągu 24 godz. od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania (art. 248 § 2 kpk).

Uregulowano również w prawie polskim instytucje zatrzymań nieprocesowych, niezwykle istotnych z punktu widzenia przemocy w rodzinie. Należą do nich zatrzymanie z art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu

alkoholizmowi, zatrzymanie porządkowe, prewencyjne z art. 15 ust. 1 pkt 3 uop oraz zatrzymanie sprawców przemocy w rodzinie na podstawie art. 15a uop. Zatrzymanie pozaprocesowe może być zastosowane nie tylko w sytuacji, kiedy mamy do czynienia z popełnieniem przestępstwa, ale w każdej sytuacji, kiedy mowa jest o zagrożeniu bezpieczeństwa lub mienia (Tobiczyk, 2013).

Przepis art. 40 ust. 1 Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.) uprawnia funkcjonariuszy policji lub straży gminnej do przymusowego doprowadzenia osoby nietrzeźwej do izby wytrzeźwień lub placówki, podmiotu leczniczego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu. Warunkiem dokonania zatrzymania na tej podstawie jest – oprócz nietrzeźwości – zatrzymanego – jego zachowanie powodujące zgorzenie w miejscu publicznym albo zagrożenie dla jego życia lub zdrowia bądź zachowanie nietrzeźwego powodujące zagrożenie życia lub zdrowia innych osób. Zatrzymanie to nie może trwać dłużej niż 24 godziny. Ten rodzaj zatrzymania jest o tyle istotny dla przemocy w rodzinie, o ile zgodnie z policyjnymi statystykami sprawcy przemocy w rodzinie w przeważającej liczbie są w chwili zatrzymania nietrzeźwi (54,35%; Policja, 2021), a do znęcania się fizycznego i psychicznego nad członkami rodziny dochodzi bardzo często w dysfunkcyjnych, alkoholowych rodzinach. Warto zauważyć, że funkcjonariusze dokonujący interwencji w miejscu zamieszkania w trakcie trwającej awantury lub aktu agresji często pouczają pokrzywdzoną (wg statystyk policyjnych w 73,46% są to kobiety) o możliwości złożenia zawiadomienia o popełnionym na jej szkodę przestępstwa znęcania, a jeśli pokrzywdzona często nie chce tego w chwili interwencji zrobić, sprawca przemocy zostaje zatrzymany na podstawie art. 40 ust. 1 uppr, zaś następnego dnia, gdy pokrzywdzona zgłasza się, składając zawiadomienie, zostaje wszczęta procedura karna, i zmienia się status zatrzymanego. Zgodnie z art. 15 ust. 7b uop pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia mogą tworzyć i znosić komendanci wojewódzcy policji i w mniejszych miejscowościach takie pomieszczenia dla doprowadzonych w celu wytrzeźwienia znajdują się w komendach policji, gdzie zatrzymani pozostają do dyspozycji oficera dyżurnego.

Policja ma prawo zatrzymać osobę stwarzającą w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie mienia lub zdrowia i życia innych osób na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 uop. Jest to przepis ogólny, mający swoje zastosowanie w każdym przypadku stwierdzenia zaistnienia bezpośredniego zagrożenia przez funkcjonariuszy pełniących służbę w różnych okolicznościach i obsługujących różnorakie zdarzenia.

Nowelizacją uop z dnia 10 czerwca 2010 r. uzupełnioną w sposób kompleksowy ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania

cywilnego oraz niektórych innych ustaw ustawodawca wprowadził szczególny tryb zatrzymania, mający zastosowanie tylko w przypadku zaistnienia okoliczności wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i tylko wobec sprawców takiej przemocy. Mowa o art. 15a uop. Jest to *lex specialis* w stosunku do art. 15 ust. 1 pkt 3 uop pod każdym względem. W przypadku tego zatrzymania bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia nie musi być oczywiste. Wystarczy, aby to zagrożenie było realne (Kotowski, 2012). Policjant w celu stwierdzenia zasadności zatrzymania ocenia ryzyko bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, odrębnie dla osoby dorosłej i dziecka. Ten fragment przepisu wymagał szczególnego podkreślenia, gdyż po raz pierwszy w przepisie dotyczącym przemocy w rodzinie (a być może w ogóle w polskim prawodawstwie) w jednej jednostce redakcyjnej tekstu prawnego wyartykułowano istnienie różnicy w bezpieczeństwie dorosłych i dzieci. Innymi słowy, uznano, zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego, że zachowania i zdarzenia, które mogą nie być niebezpieczne dla osób dorosłych, dla dzieci (również w zależności od ich wieku) takiego przymiotu już mieć nie powinny. Ustawodawca przykładowo wyliczył 13 różnych sytuacji i zachowań, których zaistnienie policjant winien wziąć pod uwagę przy ocenie bezpośredniości niebezpieczeństwa (są to m.in. wiek osoby dotkniętej przemocą, niepełnosprawność pokrzywdzonego, jego zależność od sprawcy, zaburzenia psychiczne sprawcy, użycie przez niego niebezpiecznego narzędzia, informacje o próbach samobójczych osób dotkniętych przemocą lub osoby stosującej przemoc), ale to wyliczenie nie jest zamkniętym zbiorem sytuacji, *numerus clausus*, ale wyliczeniem proponowanym, wskazywanym jako najczęściej występujące okoliczności, o czym świadczy wyrażenie „w szczególności”. Aby te okoliczności prawidłowo oszacować, policjant przeprowadzający interwencję wypełnia dokument w postaci kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego i dołącza go do protokołu zatrzymania. Kwestionariusz szacowania ryzyka wypełniany jest odrębnie wobec każdej osoby. W przypadku podjęcia potem działań karnych ten kwestionariusz również powinien znaleźć się w materiale dowodowym.

IZOLACJA SPRAWCY PRZEMOCY W RODZINIE

Zatrzymanie sprawcy przemocy w rodzinie jest tylko wstępem do rozpoczęcia właściwej procedury jego izolacji od osób pokrzywdzonych. W tym zakresie w ostatnich latach doszło do wielu prawnych uregulowań, które obecnie – stosowane zgodnie z przeznaczeniem, we właściwy sposób – realizują prawo ofiar do życia oraz nietykalności fizycznej i psychicznej

Artykuł 11a uppr umożliwia sądom w postępowaniu cywilnym zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania. Przepis ten stanowi jeden z mechanizmów izolacji sprawcy przemocy w rodzinie od ofiary, koniecznych dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony ofierze – gdy ofiara i sprawca wspólnie zamieszkują. Potrzeba wdrożenia takich mechanizmów do wewnętrznego porządku prawnego wynikała z aktów prawa międzynarodowego, w tym z ratyfikowanych przez Polskę umów, w szczególności Konwencji Rady Europy z dnia 11 maja 2011 r. o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej ratyfikowanej przez Polskę w dniu 6 lutego 2015 r. (Dz.U.2015.9611) zwanej Konwencją stambulską. Artykuł 11a uppr został do niej wprowadzony na mocy nowelizacji z dnia 10 czerwca 2010 r. (Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw [Dz.U.2010.125.843]), a zmodyfikowany Ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz innych ustaw (Dz.U.2020.956). W czasie debaty nad projektem zmian podnoszono, że w wielu systemach prawnych w celu zapewnienia bezpieczeństwa ofiarom przemocy w rodzinie na początku sięga się do środków cywilnoprawnych, a ich zastosowanie często jest skuteczniejsze od drogi karnej, zwłaszcza gdy dla stosowania środków cywilnoprawnych przewidziane są krótkie terminy wydania postanowienia. Regulacje tę umieszczono w treści uppr zgodnie ze stanowiskiem Ministra Sprawiedliwości, by umożliwić osobie dotkniętej przemocą w rodzinie odseparowanie osoby stosującej przemoc również w przypadku przestępstw ściganych na wniosek lub z oskarżenia prywatnego, gdy osoba dotknięta przemocą z różnych względów jest niezainteresowana ewentualnym ściganiem przestępstw i bez środka cywilistycznego zostawała pozbawiona ochrony, która dają środki stosowane w procedurze karnej (Spurek, 2019).

Jeśli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie swoim zachowaniem, polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie, czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazał zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. (Dz.U.2021.1249 t.j.)

Obowiązek taki może zostać orzeczony wobec każdego członka rodziny objętego definicją z art. 2 pkt 1 uppr, czyli osoby najbliższej lub innej osoby wspólnie zamieszkującej lub gospodarującej, a przesłanką tego żądania musi być uciążliwe zachowanie członka rodziny, polegające na stosowaniu przemocy czyniącej wspólne z nim zamieszkiwanie szczególnie uciążliwym. Przemoc ta nie musi wyczerpywać znamion przestępstwa, jak również nie musi być przedmiotem postępowania karnego.

Taki wniosek może złożyć osoba dotknięta przemocą i tylko ona lub jej pełnomocnik. W przypadku osoby pozostającej pod opieką lub kuratelą wniosek taki w imieniu tej osoby może złożyć jej przedstawiciel ustawowy. Po stronie wnioskodawcy może wystąpić kilka osób – członków rodziny dotkniętej przemocą stosowaną przez innego członka rodziny. Procedury cywilnego nakazu opuszczenia mieszkania nie można wszcząć z urzędu, bez żądania osoby uprawnionej ani na wniosek np. instytucji pomocowej. Należy jednak wskazać, że z takim wnioskiem może wystąpić prokurator, korzystając ze swoich uprawnień wynikających z art. 7 kpc, ale również Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich [Dz.U. z 2020 r. poz. 627]) oraz Rzecznik Praw Dziecka (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka [Dz.U. z 2020 r. poz. 141]).

Wniosek w trybie art. 11a uppr można złożyć niezależnie od tego czy są lub nie są prowadzone inne postępowania, a sąd cywilny winien rozstrzygnąć, czy zaistniała przesłanka szczególnej uciążliwości stosowanej wobec wnioskodawcy przemocy. Tę szczególną uciążliwość należy rozumieć zgodnie z potocznym znaczeniem jako wyjątkową dokuczliwość, dającą się we znaki, męczącą, trudną do zniesienia (Szymczak, 1984).

Za pojęcie *wspólnie zajmowanego mieszkania* uważa się każde mieszkanie, lokal służący zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych, niezależnie od tego, kto posiada do niego prawo własności lub prawo do najmu, które ofiara i sprawca wspólnie zajmują. Dotyczy to również lokali lub innych nieruchomości, których wyłącznym właścicielem jest sprawca, ponieważ nakaz orzekany na podstawie art. 11a uppr nie powoduje utraty tytułu prawnego, a jedynie czasowe ograniczenie korzystania z lokalu.

Artykuł 11a ust. 2 uppr wskazuje że nakaz można stosować również wtedy, gdy osoba dotknięta przemocą opuściła już wspólnie zajmowane mieszkanie i to z powodu stosowania wobec niej przemocy w tym mieszkaniu, a także gdy członek rodziny stosujący przemoc opuścił zajmowane wspólnie mieszkanie lub gdy osoba stosująca przemoc okresowo lub nieregularnie przebywa w mieszkaniu wspólnie z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie. Tym samym nowelizacją z 2020 r. rozszerzono nakaz również na osoby, wobec których istnieje zagrożenie, że chociaż opuściły zajmowany lokal, to w każdym czasie mogą ponownie naruszyć spokój i poczucie bezpieczeństwa członków rodziny go zajmujących, a także w sytuacji, gdy pokrzywdzony sam wcześniej podjął przemyślaną lub w trybie pilnym, w trakcie trwania agresji, decyzję o opuszczeniu wspólnie zajmowanego mieszkania. Zapis ust. 2 jest odpowiedzią na zapisy Konwencji stambulskiej, gdzie do definicji przemocy w rodzinie włączono również przemoc między byłymi lub obecnymi małżonkami lub

partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą miejsce zamieszkania czy nie (art. 3 konwencji).

Wniosek o zobowiązanie sprawcy przemocy do opuszczenia mieszkania może być złożony na urzędowym formularzu dostępnym w siedzibach sądów lub w internecie, ale może być też złożony w formie tradycyjnej. Wnioskodawca jest zwolniony z kosztów sądowych.

Nakaz ma charakter czasowy, bowiem w razie zmiany okoliczności może być zmieniony lub uchylony. Sąd orzeka taki nakaz w trybie nieprocesowym uregulowanym w Dziale Ia kpc i przeznaczonym tylko do spraw o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, o który został poszerzony katalog postępowań nieprocesowych (przepisy art. 5602–56012 kpc i art. 7551–7554). Nowa regulacja zawiera rozwiązania szczególne, które różnią to postępowanie od innych postępowań nieprocesowych, kładąc duży nacisk zwłaszcza na szybkość rozpoznania spraw do niego skierowanych (Laskowska-Huliszczyk, 2020). Sąd po przeprowadzeniu rozprawy wydaje w tym przedmiocie postanowienie. Rozprawa powinna się odbyć w terminie miesiąca od wpływu wniosku, a postanowienie staje się skuteczne i wykonalne z chwilą jego ogłoszenia, co z założenia miało zapewnić stosunkowo szybkie odizolowanie sprawcy przemocy od osoby, której ta przemoc dotyka. W postanowieniu sąd powinien wskazać obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie jest obowiązana zachować.

Co istotne, w treści wniosku wnioskodawca może żądać zabezpieczenia żądania poprzez orzeczenie czasowego obowiązku opuszczenia przez uczestnika wspólnie zajmowanego mieszkania i to żądanie o udzielenie zabezpieczenia podlega przez sąd rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później niż w terminie trzech dni od dnia jego wpływu do sądu.

Odpis wniosku oraz innych pism sąd doręcza uczestnikowi, ale również prokuratorowi i zawiadamia go o terminach. Również z urzędu sąd doręcza odpis postanowienia kończącego postępowanie nie tylko uczestnikom postępowania, ale i prokuratorowi, policji lub żandarmerii wojskowej, oraz zawiadamia właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, a gdy w mieszkaniu przebywają osoby małoletnie – także właściwy miejscowo sąd opiekuńczy.

Co do zasady właściwym do rozpoznania wniosku jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy (art. 507 i 508 kpc).

Trzydziestego listopada 2020 r. weszła w życie kolejna regulacja – oparta na rozwiązaniach austriackich – uprawniająca policję (i żandarmerię wojskową w stosunku

do stosującego przemoc w rodzinie żołnierza pełniącego czynną służbę zawodową) do wydania czasowych nakazów i zakazów wobec sprawcy przemocy domowej. Na wprowadzenie omawianego rozwiązania zdecydowano się wobec głosów o niewystarczającej ochronie osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie, jaką zapewniały dotychczasowe mechanizmy prawne. Z innej strony wydanie nakazu lub zakazu stanowi w pewnym sensie przełamanie zasady domniemania niewinności (art. 5 § 1 kpk) oraz poważne naruszenie dóbr osobistych, co zdaniem niektórych komentatorów każe stosować nowe przepisy z dużą dozą wnikliwości i kompetencji (Burtowy, 2020).

Zgodnie z art. 15aa ust. 1 uop policjant ma obecnie prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a spełniającej warunki opisane w art. 15a uop nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zwany dalej *nakazem*, zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zwany dalej *zakazem*, lub też oba te ograniczenia jednocześnie. W celu stwierdzenia zasadności wydania takiego nakazu lub zakazu policjant ocenia te same okoliczności co przy zatrzymaniu sprawcy przemocy w rodzinie na podstawie art. 15a ust. 1 i 2 uop, z tym jednak wyjątkiem, że zagrożenie życia i zdrowia nie musi być bezpośrednie. Zasadnicze znaczenie dla prawidłowego ustalenia przestanek wydania nakazu lub zakazu będzie miał kwestionariusz szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego. Treścią kwestionariusza ryzyka będą te ustalenia faktyczne, które potem znajdą odzwierciedlenie w uzasadnieniu nakazu lub zakazu. Wskazano również okoliczności, w których policjant winien wydać taki nakaz lub zakaz. Należy do nich interwencja podjęta w miejscu wspólnego zamieszkania sprawcy i ofiary oraz powzięcie informacji o stosowaniu przemocy w rodzinie poprzez dokonane zgłoszenie, bądź to osoby dotkniętej przemocą, bądź innej osoby, która w związku z pełnionymi obowiązkami służbowymi powzięła taką wiedzę (kurator, pracownik pomocy społecznej, ale również pedagog lub psycholog).

Ze względu na to, że jest to w zamierzeniu środek służący sprawnej i skutecznej ochronie ofiar, nie ma przeszkód, aby nakaz był wydany podczas pierwszej interwencji w danym miejscu, w rodzinie, która wcześniej nie była objęta żadnymi procedurami interwencyjnymi. Wynika to zarówno ze sposobu rozumienia definicji przemocy, którą może być zachowanie nawet jednorazowe, jak i z mechanizmu tej patologii, która sprzyja długotrwałemu nieraz zatajaniu przez ofiary tego typu niedozwolonych zachowań (Burtowy, 2020).

Policjant w przypadku wydania takiego nakazu lub zakazu informuje osobę dotkniętą przemocą w rodzinie o możliwości i sposobie złożenia żądania, aby sąd zobowiązał osobę stosującą przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego

mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, oraz o konieczności wszczęcia przez organy ścigania – niezależnie od wydanego nakazu lub zakazu – postępowania karnego w związku z popełnieniem ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy, a co za tym idzie – możliwości stosowania w toku prowadzonego postępowania środków zapobiegawczych przewidzianych w przepisach kpk (art. 15a§ ust. 1).

Nakaz lub zakaz policjant wydaje odrębnie dla każdej osoby stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

Nakaz lub zakaz są natychmiast wykonalne, a wydając je, policjant powinien wskazać dane osoby stosującej przemoc, dane osoby dotkniętej przemocą oraz obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie jest zobowiązana zachować. Nie wystarczy jednak wskazanie minimalnej odległości od mieszkania (np. 100 m). Objęty zakazem musi mieć świadomość, że nie może również przeszkadzać rodzinie w jej swobodnym poruszaniu się drogą publiczną bez narażenia na kontakt zarówno fizyczny, jak i psychiczny. Ten obowiązek spoczywa wyłącznie na stosującym przemoc, ponieważ członkowie jego rodziny nie mają żadnych ograniczeń (Kotowski, 2021).

Dokument doręcza się niezwłocznie osobie stosującej przemoc i osobie dotkniętej przemocą. W razie niemożności doręczenia nakazu lub zakazu osobie stosującej przemoc, uważa się go za doręczony poprzez umieszczenie w drzwiach wspólnie zajmowanego mieszkania, zaś jeśli osoba stosująca przemoc odmawia jego przyjęcia, uważa się taki nakaz za doręczony i sporządza na nim odpowiednią adnotację. Z czynności opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przez osobę stosującą przemoc sporządza się protokół, który podpisują osoby uczestniczące w czynności. W trakcie tej czynności osoba stosująca przemoc ma prawo do zabrania swoich rzeczy osobistych i przedmiotów potrzebnych jej do wykonywania pracy zarobkowej, a także ma obowiązek pozostawienia kluczy do mieszkania i wszystkich przynależnych pomieszczeń. W przypadku odmowy bądź utrudniania pozostawiania kluczy do mieszkania można dokonać prewencyjnego sprawdzenia tej osoby (art. 15 ust. 1 pkt 9 uop). Osoba zobowiązana do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania ma również obowiązek pozostawić funkcjonariuszom policji adres swojego pobytu i numer telefonu, pod którym będzie dostępna.

W czasie obowiązywania nakazu lub zakazu policja przynajmniej trzykrotnie sprawdza, czy nie jest on naruszany, pierwszy raz nazajutrz od jego wydania.

Osobie, wobec której wydano nakaz lub zakaz, przysługuje zażalenie do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia wspólnie zajmowanego mieszkania. Zażalenie wnosi się w terminie trzech dni od dnia doręczenia nakazu,

a sąd rozpoznaje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu trzech dni od dnia jego wpływu do sądu.

Wydany przez policjanta zakaz lub nakaz zgodnie z art 15 ad ust. 4 uop policja powinna niezwłocznie doręczyć prokuratorowi oraz zawiadomić o wydaniu takiego zakazu/nakazu właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, a gdy w mieszkaniu znajdują się osoby małoletnie – także zawiadomić właściwy miejscowo sąd.

W chwili doręczenia nakazu/zakazu prokuratorowi po stronie prokuratora leży rozważenie wystąpienia z wnioskiem do sądu w trybie art. 11a uppr. Jeśli w kręgu osób pokrzywdzonych znajdują się dzieci, taka decyzja powinna być standardem. Przed podjęciem decyzji prokurator winien pozyskać wszelką dokumentację sporządzoną w ramach czynności policyjnych przed wydaniem nakazu, w tym protokoły przesłuchania osoby zgłaszającej przemoc oraz innych pełnoletnich osób dotkniętych przemocą, kwestionariusz szacowania ryzyka zagrożenia zdrowia i życia ludzkiego, dokumentację „Niebieskiej Karty”. Możliwe jest nawet przesłuchanie małoletniego świadka przemocy, dokonuje tego sąd rodzinny z udziałem prokuratora i biegłego psychologa. Wszystkie czynności dowodowe wykonywane są na podstawie kodeksu postępowania cywilnego (art. 15 ab uop). Przed podjęciem decyzji prokurator winien wezwać osoby pokrzywdzone i odebrać od nich stanowisko co do skierowania przez prokuratora wniosku w trybie art. 11a uppr. Wraz z takim wnioskiem prokurator formułuje wniosek o zastosowanie przez sąd zabezpieczenia żądania, by nie przerwać ciągłości izolacji sprawcy pomiędzy 14-dniowym terminem trwania nakazu/zakazu a terminem pierwszego posiedzenia. Do wniosku dołączone zostaną zgromadzone w toku wyjaśniającego postępowania dokumenty celem potwierdzenia zasadności wniosku. Termin do złożenia wniosku wynosi 14 dni od wydania nakazu/zakazu również celem utrzymania ciągłości izolacji sprawcy i ochrony osoby dotkniętej przemocą,

Nakaz lub zakaz wydany przez policjanta traci moc (art. 15ak ust. 1) po upływie 14 dni od dnia wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, któremu nakaz lub zakaz został przedłużony. Nakaz lub zakaz traci moc również wtedy, gdy wobec osoby stosującej przemoc zostały orzeczone środki zapobiegawcze.

Na podstawie art. 15aa ust. 1 uop w ciągu zaledwie miesiąca, tj. od 30 listopada do 31 grudnia 2020 r., wobec osób, które stwarzały zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, policjanci wydali łącznie 255 nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego

otoczenia lub zakazów zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Świadczy to o niezwyklej potrzebie społecznej i prawnej stosowania tego rozwiązania, ale i o szybkiej jego adaptacji do polskich warunków.

Na koniec należy wspomnieć o izolacji sprawcy przemocy poprzez stosowanie środków zapobiegawczych, gdyż do 2020 r. był to najczęściej stosowany sposób ochrony ofiar przemocy w rodzinie przed dalszym krzywdzeniem.

Każdy potwierdzony w toku dochodzenia lub śledztwa przypadek przemocy w rodzinie wyczerpujący znamiona jakiegokolwiek poważnego przestępstwa na szkodę małoletniego powinien rozpocząć procedurę izolacji sprawcy przestępstwa od pokrzywdzonego. Zatrzymanie – czy to procesowe, czy to pozaprocessowe – częstokroć inicjuje sekwencję działań będących reakcją organów wymiaru sprawiedliwości na ujawnienie przypadków przemocy w rodzinie. Podstawową taką reakcją jest przerwanie zdarzeń przemocowych i izolacja sprawcy od ofiary. Celom tym służą ukonstytuowane w kpk środki zapobiegawcze. Patrząc przez pryzmat tematyki przestępczości wewnątrzrodzinnej, do katalogu takich środków należą tymczasowe aresztowanie, warunkowy dozór policji połączony z opuszczeniem lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym oraz okresowy nakaz opuszczenia przez podejrzanego lokalu mieszkalnego. Nie bez przyczyny środki te omawiane są na zakończenie tych rozważań. Ich zastosowanie możliwe jest bowiem dopiero po zgromadzeniu jak najobszerniejszego materiału dowodowego w toku postępowania przygotowawczego i po przedstawieniu osobie będącej sprawcą przemocy zarzutów karnych.

Środki zapobiegawcze – zgodnie z art. 249 § 1 kpk – stosuje się w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania (funkcja procesowa), a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez podejrzanego nowego, ciężkiego przestępstwa (funkcja pozaprocessowa jako środek prewencji szczególnej [Grzeszczyk, 2014]). Do częstych sytuacji bowiem należy, że zatrzymany w trybie art. 244 § 1a lub 1b kpk sprawca przemocy w rodzinie grozi swym ofiarom pozbawieniem życia lub spaleniem, a pozostałe okoliczności weryfikowane obiektywnie, wskazują na realną możliwość spełnienia takich gróźb. Warunkiem *sine qua non* stosowania wszystkich środków zapobiegawczych jest jednak zebranie dowodów, które wskazują na duże prawdopodobieństwo, że podejrzany popełnił przestępstwo. To prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzanego przestępstw musi wywołać u organu stosującego środek przekonanie graniczące z pewnością, że czynu tego się dopuścił. Zatem w przeciwieństwie do sytuacji policjanta wypełniającego kwestionariusz oceny ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia prokurator, stosując środki lub występując do sądu o ich zastosowanie, musi mieć wysokie przeświadczenie, że osoba, której przedstawił zarzut i którą chce izolować, dane przestępstwo popełniła.

Oceniając materiał dowodowy zgromadzony w sprawie przemocy w rodzinie w przypadku braku izolacji sprawcy przemocy wobec bliskich na podstawie wcześniej omówionych środków, przesłanka zapobieżenia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa zazwyczaj będzie aktualna, gdyż przemoc domowa ma funkcję ciągłą, dynamiczną i trwa do momentu jej przerwania, bądź to w wyniku decyzji podjętych przez samego pokrzywdzonego, bądź w wyniku interwencji instytucji państwa. W przypadku tych przestępstw środki zapobiegawcze pełnią również funkcję ochronną i podstawowym ich zadaniem powinna być ochrony ofiary przed sprawcą (Tylman, Grzegorzczak, 2011).

Najpoważniejszym, a zarazem jedynym izolacyjnym środkiem zapobiegawczym jest tymczasowe aresztowanie. Stosuje się go w przypadku dokonania przez podejrzanego najsurowszych przestępstw: gdy górna granica czynu zarzucanego podejrzanemu wynosi co najmniej osiem lat, gdy istnieje uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się podejrzanego, zwłaszcza gdy nie można ustalić jego tożsamości lub nie ma on w kraju miejsca stałego pobytu, albo też, gdy istnieje uzasadniona obawa, że podejrzany będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie (art. 258 § 1–3 kpk). W wyjątkowych przypadkach tymczasowe aresztowanie można zastosować także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Tymczasowe aresztowanie będące faktycznym pozbawieniem wolności podejrzanego korzystającego z domniemania niewinności określonego w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 5 § 1 kpk powinno być stosowane ze szczególną rozważą i w wyjątkowych przypadkach, przy uwzględnieniu zasady adekwatności oraz proporcjonalności środka do wagi przestępstwa (Świda, 2008). Zgodnie z brzmieniem art. 257 § 1 kpk tymczasowe aresztowanie nie powinno być stosowane, jeżeli wystarczającym dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania będzie inny środek zapobiegawczy o charakterze nieizolacyjnym. W konsekwencji tymczasowy areszt stanowi narzędzie wyjątkowe i ostateczne, możliwe do zastosowania w przypadku niemożności zagwarantowania prawidłowego przebiegu procesu karnego innymi środkami.

Zatem tymczasowe aresztowanie w toku postępowań dotyczących przemocy w rodzinie stosuje się w przypadku przemocy fizycznej o szczególnym nasileniu i dotkliwości, w przypadku przemocy fizycznej i seksualnej wobec małoletnich lub gdy postawa podejrzanego grożącego pozbawieniem życia czy grożącego

niebezpiecznym narzędziem, manifestującego zaburzenia psychiczne, objawiające się irracjonalnym i niemożliwym do przewidzenia zachowaniem wskazuje, że jego przebywanie na wolności – nawet przy zastosowaniu wolnościowych środków zapobiegawczych – nie da rękojmi bezpieczeństwa pokrzywdzonych.

Kolejną przesłanką szczególną stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego jest uzasadniona obawa, że oskarżony w bezprawny sposób będzie utrudniał prowadzone postępowanie karne. Przesłanka ta jest zwana również obawą matactwa lub też koluzją procesową (Waltoś, 1998). W sprawach związanych z przemocą w rodzinie obawa matactwa materializuje się najczęściej w postaci obawy bezprawnego wpływania sprawcy na ustalonych w sprawie świadków i pokrzywdzonych poprzez nakłanianie do składania fałszywych oraz korzystnych dla siebie zeznań, zastraszanie (Mrozowski, 2019). Obawa matactwa musi być realna i uzasadniona, poparta materiałem dowodowym oraz okolicznościami faktycznymi.

Tymczasowe aresztowanie stosuje sąd na wniosek prokuratora na okres nie dłuższy niż trzy miesiące, jednak z uwagi na szczególne okoliczności sprawy może go przedłużyć nie tylko na czas trwania całego postępowania przygotowawczego, jurysdykcyjnego i wykonawczego, aż do ewentualnego rozpoczęcia wykonywania kary.

Najczęściej stosowanymi wobec sprawców przemocy środkami zapobiegawczymi są jednak warunkowy dozór policji (art. 257 § 1–5 kpk) i nakaz opuszczenia przez podejrzanego lokalu mieszkalnego (art. 275a § 1–5 kpk).

Warunkowy dozór policji został wprowadzony do polskiego porządku prawnego uppr, której art. 14 ust. 1 przewidywał instytucję warunkowego dozoru policji. Był to pierwszy w polskim ustawodawstwie środek zapobiegawczy nakierowany na przeciwstawianie się zjawisku przemocy w rodzinie oraz kierunkowo na ochronę pokrzywdzonego. Ze względu na wiele uwag krytycznych wskazujących na m.in. dezintegrację zasad kodeksowych poprzez umiejscowienie środka o cechach przymusu poza kpk (Zielińska, 2006) nowelizacją z dnia 5 listopada 2009 r. wprowadzono ten środek do § 2–5 art. 275 kpk., modyfikując też nieznacznie jego brzmienie.

Jeśli zachodzą przesłanki zastosowania tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej albo innej osoby zamieszkującej wspólnie ze sprawcą (były małżonek nie jest osobą najbliższą, a niejednokrotnie bywa tak, że mimo rozvodu byli małżonkowie zajmują ten sam lokal lub dom, osobą najbliższą nie jest też dziecko konkubenta), zamiast tymczasowego aresztowania można zastosować dozór, pod warunkiem, że podejrzanym w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym i określi miejsce swojego pobytu (art. 257 § 1–5 kpk). Warto zwrócić uwagę, że ustawa zawęża krąg podmiotów, w stosunku do których

ten środek może być stosowany, do konkretnej grupy przestępstw oraz kręgu pokrzywdzonych, a także precyzuje zachowania sprawcy.

Uzależnienie możliwości wykorzystania tego środka zapobiegawczego od wystąpienia w sprawie przesłanek tymczasowego aresztowania znajduje uzasadnienie o tyle, o ile konsekwencje jego zastosowania, polegające na ingerencji w konstytucyjnie chronione prawa, jak własność i wolność, są porównywalnie dotkliwe z tymczasowym aresztowaniem (Mrozowski, 2019).

Oddany pod dozór ma obowiązek stosowania się do wymagań zawartych w postanowieniu sądu lub prokuratora, wśród których można wskazać zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami (np. ważnymi świadkami), zakaz zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość, zakaz przebywania w określonych miejscach (np. na konkretnym osiedlu), a także na innych ograniczeniach swobody podejrzanego niezbędnych do wykonywania dozoru, co ma w założeniu zapobiec nawet przypadkowemu kontaktowi ofiary ze sprawcą. Sam oddany pod dozór ma również obowiązek stawiania się we wskazanej jednostce policji z częstotliwością określoną w postanowieniu o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Zastosowanie tego środka nie ogranicza się tylko do zwalczania przestępstw wewnątrzrodzinnych, ale zakres jego użyteczności procesowej jest znacznie szerszy i wykorzystywany bywa choćby przy występku tzw. stalkingu (Mrozowski, 2019). Prokuratora lub sąd może zastosować warunkowy dozór po odebraniu od oskarżonego oświadczenia, że spełni oba warunki stosowania tego środka, a więc opuści lokal i wskaże miejsce pobytu.

Zastosowanie tego środka umożliwia organowi go stosującemu możliwie szeroką dowolność w ograniczaniu swobody podejrzanego poprzez wskazanie zachowań, których nie powinien się dopuszczać, co niewątpliwie winno mieć przełożenie na bezpieczeństwo pokrzywdzonych. Termin wyznaczony podejrzanemu do opuszczenia lokalu powinien być możliwie krótki, zapobiegający wpływaniu podejrzanego na domowników, namawianiu ich do wycofania zeznań, grożenia, jak również zapobiegający kolejnym aktom agresji. Przepis w żaden sposób nie precyzuje, jak ów termin miałby organ stosujący środek ukształtować. Jest to luka w przepisach normujących tę instytucję i to luka, która niesie za sobą ryzyko potencjalnie tragicznych w skutkach konsekwencji dla ofiary przemocy. W praktyce, przed uchyleniem procesowego zatrzymania, funkcjonariusze policji udają się z zatrzymanym do wspólnie zajmowanego mieszkania i w ich asyście podejrzanego zabiera swoje rzeczy osobiste, co uniemożliwia bezpośredni kontakt podejrzanego z pokrzywdzonymi sam na sam.

Podejrzanego ma obowiązek wskazać miejsce swojego pobytu i być do dyspozycji na każde wezwanie organów ścigania. W przypadku naruszenia zakazu zbliżania lub kontaktowania się z pokrzywdzonymi bądź w razie nachodzenia ich w mieszkaniu

dawniej wspólnie zajmowanemu prokurator poweźmie decyzję o zmianie zastosowanego środka z wolnościowego na środek izolacyjny w postaci tymczasowego aresztowania.

Warunkowy dozór policji jest środkiem bezterminowym i może być stosowany do czasu rozpoczęcia odbywania przez oskarżonego kary, ale – podobnie jak pozostałe środki zapobiegawcze zgodnie z art 253 § 1 i 2 kpk – może być w każdym czasie zmieniony lub uchylony W postępowaniu przygotowawczym czyni to prokurator, w jurysdykcyjnym – sąd. Zmiana ta może nastąpić na wniosek oskarżonego lub z urzędu.

Nowelą z dnia 10 czerwca 2010 r. wprowadzono do porządku prawnego również nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego unormowany w przepisie art. 275a § 1 kpk. Wskazuje on, że tytułem środka zapobiegawczego można nakazać podejrzanemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej okresowe opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził (art. 275a § 1–5 kpk). Środek ten stanowił odpowiedź na potrzebę szerszej ochrony pokrzywdzonych na przemoc domową, niż to przewidywał warunkowy dozór policji.

Rozważając zatem stosowanie tego środka, należy wziąć pod uwagę rodzaj zarzucanego czynu (przestępstwa z użyciem przemocy) i osobę pokrzywdzoną (osoby wspólnie zamieszkujące), ale również realną obawę wynikającą z sekwencji dotychczasowych zdarzeń oraz dotychczasowego działania sprawcy, że zachowania przemocowe będą kontynuowane. W tym miejscu warto zaznaczyć, że za przestępstwo z użyciem przemocy trzeba rozumieć przestępstwo popełnione z zastosowaniem przemocy, a nie tylko to, do którego znamienia przemoc należy⁶.

Zgodnie z brzmieniem art. 250 § 4 kpk nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, tak jak pozostałe nieizolacyjne środki zapobiegawcze, może być stosowany przez sąd, a w postępowaniu przygotowawczym przez prokuratora. W art. 275a § 2 kpk ustawodawca przewidział, że w postępowaniu przygotowawczym środek ten jest stosowany z urzędu, a także na wniosek policji. Taki szczególny tryb wnioskowy stanowi istotną odrębność, ponieważ pozostałe nieizolacyjne środki zapobiegawcze są stosowane z urzędu. Taka konstrukcja jest zabiegiem celowym prawodawcy i stanowi podkreślenie roli policji w zwalczaniu patologii przestępczości wewnątrzrodzinnej.

---

6 Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2002 r., sygn. akt I KZP 33/02, OSNKW 2002/11-12/93.

Nakaz opuszczenia lokalu stosuje się na okres trzech miesięcy, jednak gdy zajdzie potrzeba jego przedłużenia, prokurator występuje do sądu z wnioskiem o jego dalsze stosowanie. Przekazując sądowi uprawnienie do przedłużania tego środka zapobiegawczego, ustawodawca wskazał, że dostrzega wagę ingerencji tego środka w konstytucyjne prawa jednostki (podejrzanego), w tym prawo własności lub prawo do prywatności czy nietykalności mieszkania.

Podobnie jak przy warunkowym dozorcze policji ważnym zagadnieniem stosowania okresowego nakazu opuszczenia lokalu jest czas, jaki należy podejrzanemu wyznaczyć do opuszczenia lokalu. Żaden z przepisów art. 275a kpk nie wskazuje jednoznacznie, by stosując ów środek, organ był upoważniony do wyznaczania terminu, w którym oskarżony obowiązany jest opuścić lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym. Praktyka stosowania tego środka jest taka, że prokurator, wydając postanowienie, oznacza jego wykonalność na dzień wydania i doręcza sprawcy przemocy, polecając jednocześnie policji, aby odebranie rzeczy niezbędnych sprawcy z lokalu, z którego został usunięty, nastąpiło w miarę możliwości bezzwłocznie w obecności funkcjonariuszy policji. Takie rozwiązanie wydaje się optymalne – zabezpiecza jednocześnie bezpieczeństwo ofierze przemocy i pozwala zabrać sprawcy niezbędne dla niego rzeczy z opuszczanego mieszkania (odzież, leki, dokumenty, przedmioty konieczne do wykonywania pracy zarobkowej).

Wszystkie wymienione środki stosuje się po uprzednim zatrzymaniu i doprowadzeniu podejznanego do prokuratora na przesłuchanie. Przed upływem 48 godz. od zatrzymania środki w postaci warunkowego dozoru policji i nakazu okresowego opuszczenia lokalu powinny zostać zastosowane, zaś w przypadku tymczasowego aresztowania, w tym czasie powinien być sporządzony wniosek do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Sąd na podjęcie decyzji ma kolejne 24 godz.

Podsumowując rozważania w przedmiocie reakcji organów ścigania – prokuratury i policji - na przemoc w rodzinie w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa osobom krzywdzonym należy wskazać, że obecne uregulowania, nie tylko z uwagi na różnorodność trybów ich stosowania (cywilny, administracyjny i karny), ale również biorąc pod uwagę możliwość podjęcia działań w trybie nagłym i niezależnym od postawy dorosłych członków rodziny krzywdzonej, w wystarczającym stopniu realizują zalecenia międzynarodowych paktów i konwencji, w tym Konwencji stambulskiej, w zakresie stanowczej walki z dyskryminacją wobec kobiet i dzieci oraz przemocą w rodzinie.

Po raz kolejny wymaga podkreślenia, że nowe regulacje uppr oraz uop znajdują zastosowanie niezależnie od wypełniania przez zachowania sprawców znamion czynów przestępnych. Do ich realizacji wystarczy podejrzenie stosowania przemocy

zdefiniowanej w art. 2 ust. 2 uppr, więc mogą i powinny być stosowane dużo wcześniej, już na wstępnym etapie zaistniałej przemocy, hamując w ten sposób proces eskalacji agresji. Tym samym nakaz opuszczenia lokalu z art. 11a uppr oraz nakazy i zakazy przewidziane w art. 15aa uop zdecydowanie szybciej reagują na rodzącą się przemoc i lepiej chronią ofiary przed kolejnymi atakami.

To, czy wprowadzone 30 listopada 2020 r. zmiany w przepisie art. 11a uppr i art. 15 aa uop znajdują swoje zastosowanie praktyce w zakresie odpowiadającym zapotrzebowaniu społecznemu i realizacji funkcji przeciwdziałania patologii przemocy w rodzinie, okaże się jednak w kolejnych latach ich obowiązywania, po przeprowadzeniu wielu szkoleń funkcjonariuszy policji biorących udział w interwencjach, upowszechnieniu wiedzy i edukacji w zakresie nowych instytucji wśród ofiar przemocy i ustabilizowaniu praktyki stosowania wprowadzonych środków izolacyjnych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

E-mail autorki: a.malinowskabizon.070@studms.ug.edu.pl.

BIBLIOGRAFIA

- Burtowy, M. (2020). *Nowa procedura szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy domowej*. LEX/el.
- Federowicz, K. (2020). *Przesłuchanie małoletnich i ofiar przestępstw seksualnych*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Filar, M. (red.). (2010). *Kodeks Karny. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Grzeszczyk, W. (2014). *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Policja. (2021). *Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskiej Karty” w 2020 r.* Pobrane z: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzynie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html>.
- Kosonoga, J. (2011). Nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jako środek zapobiegawczy (art. 275a kpk). W: T. Gregorczyk (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana* (s. 229–252). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kotowski, W. (2012). *Ustawa o Policji. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kotowski, W. (2021). *Ustawa o Policji. Komentarz. Wyd. IV*. LEX/el.
- Kudrelek, J. (2009). Zatrzymanie osoby w systemie polskiego prawa. Cz. 1. *Policja*, 1, 37.
- Kudrelek, J. (2009). Zatrzymanie osoby w systemie polskiego prawa. Cz. 2. *Policja*, 2, 28.

- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę. (2016). *Kurator procesowy dla małoletniego pokrzywdzonego. Prawne i psychologiczne aspekty udziału małoletniego w postępowaniu karnym*. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Laskowska-Huliszcz, A. (2020). *Postępowania nieprocesowe o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Komentarz praktyczny*. Lex/el
- Makaruk, K., Masłowska, P. (2021). Ochrona małoletniego pokrzywdzonego przed wielokrotnym przesłuchaniem – rozważania w świetle wyników badania jakościowe. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 20(1), 64–87.
- Mellibruda, J. (2005). Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie. W: A. Zdunek (red.), *Przewodnik do realizacji ustawy o przemoc w rodzinie*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia PTP.
- Mrozowski, D. (2019). *Karnoprawna reakcja na zjawisko przemocy w rodzinie na tle rozwiązań systemowych*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Pomarańska-Bielecka, M. (2021). Kryminalizacja zjawiska alienacji rodzicielskiej – aktualnie obowiązujący stan prawny i propozycje zmian. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 20(1), 138–158.
- Siejak, A. (2016). „Kocham. Nie biję?” – *Przemoc wobec dzieci w dyskursie publicznym*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka.
- Stojanowska, W. (1994). Dobro dziecka jako klauzula generalna w Konwencji i w prawie polskim. W: T. Smyczyński (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka – wybrane zagadnienia prawne i socjalne*. Warszawa: Polski Komitet UNICEF
- Spurek, S. (2019). *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Szymczak, M. (1984). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Świda, Z. (red). (2008). *Postępowanie karne. Część ogólna*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Tęcza-Paciorek, A. M. (2011). Pojęcie osoby podejrzanej i jej uprawnienia. *Prokuratura i Prawo*, 11, 56.
- Tobiczyk, P. (2013). *Zatrzymanie osoby. Wybrane zagadnienia*. Katowice.
- Tylman, J., Grzegorzczak, T. (2011). *Polskie prawo karne*. Warszawa: LexisNexis.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2002 r. Sygn. Akt I KZP 33/02, OSNKW 2002/11-12/93.
- Waltoś, S. (1998). *Proces karny – zarys systemu*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 277/16.

- Zdybel, R. (2003). Zatrzymanie procesowe w świetle rozwiązań kodeksu postępowania karnego oraz praktyki organów ścigania. *Przegląd Sądowy*, 9, 75.
- Zielińska, E. (2006). Uwagi na temat ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. *Prawo i Płeć*, 1, 15–82.

AKTY PRAWNE

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Konwencja Rady Europy z dnia 11 maja 2011 r. o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej ratyfikowana przez Polskę w dniu 6 lutego 2015 r. (D. U.2015 r. poz. 961).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2020 r. poz. 2018 t.j z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2021 r. poz. 976 t.j.).
- Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2021 r.0.790 t.j),
- Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz.U. z 2019 r. poz. 1026)
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020 r. poz. 685)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych, (Dz.U. z 2020 r. poz. 167),
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r o pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2268 t.j.)
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2021 r. poz. 1882 t.j.)
- Ustawa z dnia 06.01.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. z 2020 r. poz. 141).
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2010 r.125.843).
- Ustawa z dnia 15.07.11987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz.U. 2011r. Nr 270 poz. 1599 t.j. z późn.zm.).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 t.j.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 t.j)

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. (Dz.U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka. (Dz.U. z 2015 r. poz. 221).

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze. (Dz.U. 2020 r. poz. 875).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz innych ustaw. (Dz.U. 2020.956).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2021 r. poz. 2345, 2447).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. (Dz.U. z 2021 r. poz. 534, 1023, 2447).

Wytyczne nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. (Dz. Urz. KGP z dnia 16 grudnia 2020 r. poz. 63).

Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22 lutego 2016 r. (PG VII G 021.6.2016).
Pobrane z: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/Wytyczne-Prokuratora-Generalnego-z-dnia-22.02.2016.pdf>.

Zarządzenie nr 25 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 r w sprawie sposobu przeprowadzania interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieska Karta”. (Dz. Urz. KGP z 1999 r. Nr 7 poz. 37).

WHEN A CHILD IS A VICTIM. REACTION OF LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES TO DOMESTIC VIOLENCE

The family violence, as long as it fulfills the criteria of a crime, requires immediate response, including measures aimed at isolating the perpetrator from the victims, especially when the latter ones are children. In the current state of law, the isolation of the perpetrator is possible not only in the framework of the civil law, the Act on Counteracting Family Violence and the administrative law, i.e. the Police Act, but also in the framework of the Criminal Procedure Code. This article focuses on a brief presentation of the premises and circumstances of applying all the above-mentioned procedures. Resorting to one or more remedies described in this article provides an adequate means for safeguarding well-being and safety of family violence victims.

KEYWORDS

FAMILY VIOLENCE, CHILD, ISOLATION OF THE PERPETRATOR

Cytowanie:

Malinowska-Bizon, A. (2022). Gdy dziecko jest ofiarą. Reakcja organów ścigania na przemoc w rodzinie. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(1), 77–109.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

FUNDUSZ
SPRAWIEDLIWOŚCI

Sfinansowano ze środków – Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości